

H O O F D E N & Z I N N E N

I N H O U D

Morele koudwatervrees
Hoger onderwijs voor allen?

Worstelen met normen en waarden

Op de voorpagina van *The Times* van 13 september 1995 las ik dat een conservatieve vleugel van Tory-aanhangers pleit voor de invoering van een 'fidelity bonus', uit te keren aan echtparen die tien jaar zijn getrouwd. Deze trouwbonus moet een financiële prikkel zijn om het traditionele gezinsleven te bevorderen. Melding wordt gemaakt van een enquête onder vrouwelijke leden van de Britse Conservatieve Partij, waaruit zou blijken dat een meerderheid wil dat het belastingstelsel wordt hervormd ten voordele van echtparen. Moeders die thuis blijven om kinderen op te voeden moeten daarvoor worden beloond.

Zodra een echtpaar het tienjarig huwelijksfeest heeft 'gehaald', zou het in aanmerking moeten komen voor een flinke aftrekpost voor de inkomstenbelasting. Het is overigens niet duidelijk of de trouw van de echtelieden nog op andere manieren wordt gecontroleerd of gemeten.

Een nationaal comité van conservatieve vrouwen, onder aanvoering van Dame Joyce Anelay, gaat proberen om dit idee op de beleidsagenda te krijgen in het kader van een brede inspraakprocedure die thans bij de Tories onder het motto 'Our Nation's Future' plaatsvindt. Inmiddels heeft John Major al een studie aangekondigd naar de praktische mogelijkheden om 'traditionele gezinnen' te steunen. En een werkgroep onder leiding van Norman Blackwell is al bezig om te zien hoe in de sfeer van de

inkomstenbelasting iets kan worden gedaan aan de twee miljoen Britse huishoudens waar de moeders *choose to stay at home* om hun kinderen op te voeden. Mij is niet bekend of Heerma zich door dergelijke initiatieven heeft laten inspireren toen hij voorstelde om een ministerie voor Familiezaken in het leven te roepen.

De gemiddelde lezer van s&D haalt vermoedelijk de schouders op bij het kennismaken van deze poging om normen en waarden in praktisch beleid om te zetten. *Merit-good*-overwegingen worden tegenwoordig als paternalistisch en bevoogdend gezien. De burgers moeten het zelf maar weten. Dat is een mooi, liberaal, vrijzinnig standpunt waardoor bijvoorbeeld tal van minderheden worden gesteund die vroeger nogal eens met politieke taboes werden geconfronteerd.

Alles moet kunnen

Maar af en toe lijkt het alsof het waardevrij beleid doorschiet en waardeloos wordt. Onder het motto 'alles moet kunnen' worden in de praktijk door politici normen en waarden bevorderd die door grote delen van de bevolking worden verafschuwd.

De Nederlandse regering voert gelukkig geen kernproeven uit, die ons nageslacht met een zware hypotheek opzadelen. Terwijl de regering een duurzame samenleving en milieubewuste consumptie- en productiepatronen zegt na te streven, ondersteunt de zelfde regering wel Schiphol waar de meest vervuilende vervoerswijzen centraal staan, subsidieert zij kerosine en overweegt zij Fokker opnieuw te steunen, een bedrijf dat met tech-

H O O F D E N & Z I N N E N

nologische spitsvondigheid milieuvervuilende transportmiddelen maakt.

En als er op stedelijk niveau problemen zijn met overlastgevende prostitutie, werpt het gemeentebestuur zich soms op als beschermheer van pooiers en prostituées en probeert een ge-
doogzone bij de burgers aan de man te brengen. En omdat we drugshandel en drugsgebruik niet te snel willen criminaliseren, beschermt de gemeente koffie-shops en kleinverbruikers van soft drugs en pleiten politici voor de selectieve vrije verstreking van hard drugs. En als de overheid eindelijk op boevenjacht gaat, blijkt het nodig te worden geacht dat de politie zelf 400.000 kilo drugs invoert en doorvoert. De overheid, van laag tot hoog, wekt niet alleen de indruk waardevrij te zijn, maar blijkt vaak te opereren in een gebied waar minder aantrekkelijke waarden en normen worden gehanteerd.

Vooraf het streven naar duurzaamheid levert een normatief uitgangspunt op waarmee burgers, bedrijven en overheid in de praktijk nog weinig consequent kunnen omgaan. Terwijl we burgers aanmoedigen om cars te poolen en afval te scheiden, wordt een Air Miles actie ontkend met een ongekende weerklank. Prins Willem Alexander haalt zijn vliegbrevet om hoogst persoonlijk te stratosfeer te bevullen. Het koninklijk huis is in de winter in ski-oorden te vinden waar de wintersport een frontale aanval op de ecologie van het hooggebergte betekent.

Het is goed als de regering terughoudend is met het nadrukkelijk introduceren van normen

en waarden in de politiek. En dat geldt des te meer als het zou gaan om het opleggen van bepaalde waarden. Toch lijkt het langzamerhand gewenst dat politieke partijen hun koudwatervrees enigermate overwinnen. Allereerst kan het geen kwaad als politici persoonlijk een onberispelijk toonbeeld zijn van algemeen menselijke normen en waarden. Als politici worden geassocieerd met 'zakkenvullers' is er iets mis. Als (sommige) politici niet worden vertrouwd, is dat dodelijk voor de democratie. Hoe moeilijk dat ook is: politici behoren het goede voorbeeld te geven. Dat geldt voor ethische kwesties, maar ook om ecologisch verantwoord gedrag. Ook dat laatste heeft verregaande implicaties. Een kamerlid dat joviaal toegeeft geregeld 140 km per uur in zijn auto te rijden, zou beterschap moeten beloven (en tonen) of door zijn partij moeten worden afgevoerd. Ministers die legale u-bochten benutten om belastingen te ontwijken roepen vragen op. Soberheid zou tot een door politici uit te stralen deugd moeten worden verheven (sinds Tilanus, Drees sr. en Drees jr. zijn we met dit type politici niet verwend). Welke politicus durft de strijd aan te binden tegen de decadentie die steeds meer terrein wint: krasloterij, casino, hypotheekrenteaftrek ten behoeve van tweede huis en zeiljacht.

En we hoeven niet op voorhand schichtig te doen als in bepaalde vormen van regelgeving algemeen na te streven normen en waarden worden ondersteund. De maatregelen die Vermeend heeft geïntroduceerd om het gebruik van de fiets te bevoor-

deren door een ondersteunend fiscaal beleid, zal wellicht geen ommekeer teweegbrengen in onze leefgewoonten en brengt wellicht handhavingproblemen met zich. De regelgeving om het roken in publieke ruimten te voeren zal niet de nekslag voor de sigarettenindustrie betekenen. Het verbod om sigaretten en soft drugs aan minderjarigen te verkopen zal niet tot een dramatische daling van de consumptie van deze genotsmiddelen leiden. Toch zijn het lichtpunten in de duisternis van een a-morele overheid die steeds maar probeert geen kleur te bekennen en een onevenredig deel van haar energie besteedt aan het beschermen en gedogen van consumptiepatronen en opvattingen die minder gewenst of zelfs geheel ongewenst zijn. Via voorbeeldig gedrag, postbus 51 propaganda en lichte instrumenten kunnen politici wel degelijk iets doen ter bevordering van evident goed en wenselijk gedrag.

Het Tory-comité van Dame Joyce Anelay geeft geen aantrekkelijk voorbeeld van het voorgaande. Een progressieve politieke beweging zou eerder geneigd zijn om het eerlijk delen van taken binnens- en buitenshuis te bevorderen. Het is niet moeilijk om méér onwenselijke voorbeelden te vinden. Waar het om gaat is dat politici niet langer met een grote boog om dergelijke vraagstukken heenlopen. Kiezers willen ook op dit punt duidelijkheid van politici en duidelijkheid van de politiek.

HUGO PRIEMUS

Hoogleraar volkshuisvesting, TU Delft; lid redactieraad S & D